

Sindikalni pokret

Istraživanje povijesti sindikalnog pokreta na području Hrvatske u razdoblju između dva svjetska rata, iako naznačeno kao jedna od obaveza Instituta, započeto je 1963. godine više opredjeljenjem i nastojanjem pojedinih suradnika nego kao orijentacija na sistematsko prikupljanje i interpretiranje činjenica iz složene problematike toga pokreta što bi rezultiralo raspravama, člancima, knjigama, te drugim vrstama radova. U tome je određenu ulogu imala i činjenica da se i u historiografiji zapravo tek počinjalo to istraživanje i da se radilo više-manje o mladim suradnicima, početnicima u znanstvenom radu. Zato su prvi rezultati bili dopune tekstova iz šire problematike radničkog pokreta, te kraći članci u vezi sa skupom u povodu izlaženja Pregleda istorije SKJ. Bili su to tekstovi Lj. Petrović, B. Janjatović i M. Uradina. Ispravljali su određene faktografske greške u Pregledu istorije SKJ, ali su bili pisani na osnovi istraživanja izvornih dokumenata, pa su po tome imali određenu vrijednost.¹

Godine 1964. Institut objavljuje knjigu J. Caziya, Nezavisni sindikati (1921—1929), knj. II. Tu su obrađeni ekonomski položaj radnika i ekonomske borbe Nezavisnih sindikata od tarifnih pokreta do štrajkova u razdoblju 1921. do 1925. godine, te kulturno-prosvjetna djelatnost tih sindikata u istom razdoblju. Knjiga je nastala na osnovi korištenja brojnim izvorima, arhivskim dokumentima i suvremenom radničkom štam-pom. Iscrpno citiranje te građe daje knjizi posebnu vrijednost, a riječ je o djelu koje pripada dobroj povijesnoj publicistici. Zatim, 1967. godine Institut objavljuje novu knjigu J. Caziya s istim naslovom, tj. treću knjigu (u dva sveska), koja sa spomenutom i prvom knjigom na istu temu iz 1962. godine čini cjelinu. U toj trećoj knjizi obrađeno je razdoblje od 1925. do 1929. godine, a tematika je program i djelovanje Nezavisnih sindikata (uglavnom na području Hrvatske). I ta je knjiga rađena na isti način kao i druga knjiga. Time je zaokružena obrada djelovanja Nezavisnih sindikata od njihova osnivanja 1921. odnosno 1922. godine do zabrane njihova rada na početku 1929. godine.

Za to su vrijeme napori suradnika Instituta u istraživanju sindikalnog pokreta u cjelini, iako je težište bilo stavljeno na sindikate pod utjecajem KPJ, i to u vremenu od 1929. godine dalje, dali i prve značajnije rezultate. Bili su to radovi u kojima se na osnovi arhivske građe i drugih izvornih materijala raspravljalo o pojedinim događajima ili pojedinim procesima iz složene povijesti sindikalnog pokreta u jednom mjestu ili u Hrvatskoj uopće. U njima je, s pravom, bila skrenuta pažnja na odnose u sindikalnom

¹ M. Uradin, Neke primjedbe na prikaz radničkog pokreta između dva rata, *Putovi revolucije*, 3—4/1964, 186—194; Lj. Petrović, O radničkom pokretu u Hrvatskoj u periodu diktature 1929—1932, na i. mj. 206—211; vidi i bibl. B. Janjatović.

pokretu, na međusobnu borbu pojedinih njegovih struja, jer su u tom pokretu, kao što je poznato, djelovale organizacije pod utjecajem KPJ, ali i svih drugih društvenih snaga od crkve do opozicione građanske stranke kakva je bila Hrvatska (republikanska) seljačka stranka, te režimske stranke Jugoslovenske radikalne zajednice. To su bili analitički radovi, ali su u njima uz iscrpnu faktografsku rekonstrukciju iznesene i ocjene koje se ne mogu zanemariti pri obradi radničkog pokreta uopće ili u budućoj sintezi povijesti toga pokreta. Bili su to radovi Lj. Petrović i B. Janjatović.²

Posebno je mjesto razvoj sindikalnog pokreta tog razdoblja, osobito revolucionarni sindikati, dobio u obradi komunističkog pokreta na području Hrvatske u razdoblju između dva svjetska rata, što je rezultiralo sintetičkim pregledom u knjizi *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj* (1968. godine).

Nakon toga slijedila je više-manje sistematska obrada cjeline sindikalnog pokreta u razdoblju između dva svjetska rata, ali s težištem na razdoblju nakon 1929. godine. To je rezultiralo u narednim godinama nizom rasprava, članaka, znanstveno-popularnih napisa i drugih radova. Uglavnom su to bili radovi samo jedne suradnice Instituta — B. Janjatović. U njima je ona pokušala obraditi cjelinu sindikalnog pokreta u pojedinim vremenskim odsječcima, zatim određene probleme iz sindikalnog djelovanja uopće ili pojedinog mjesta ili regije. I to su bili uglavnom analitički radovi u kojima se iznošenjem činjenica iz povijesti sindikalnog pokreta ukazivalo na odnose pojedinih struja u njemu, na njihovu ulogu i mjesto ne samo u sindikalnom pokretu nego i u radničkom pokretu, na mjesto i ulogu sindikata u borbi radničke klase za promjenu njezina položaja u društvu, a osobito u borbi KPJ za temeljiti društveni preobražaj.³

Ipak su i drugi suradnici Instituta pokazali interes za istraživanje problematike sindikalnog pokreta, i to uglavnom u obradi tema iz radničkog pokreta uopće, a posebno KPJ. To se u prvom redu odnosi na istraživanja I. Jelića, odnosno njegovu knjigu o povijesti razvoja Komunističke partije Hrvatske od njezina osnutka do početka socijalističke revolucije. Jelić je prikazao u glavnim crtama razvojnu politiku KPJ, odnosno KPH, prema sindikatima, njezino djelovanje u Ujedinjenom radničkom sindikalnom savezu Jugoslavije (URSSJ), te odnose tih sindikata s drugim sindikalnim organizacijama tog vremena od socijalista do Hrvatskog radničkog saveza.⁴ O sindikalnoj problematici govori i M. Kolar-Dimitrijević u svojoj knjizi »Radni slojevi Zagreba 1918—1931. godine« gdje je iznesen niz podataka o djelovanju sindikata, pogotovo onih pod utjecajem KPJ.⁵

U toku istraživanja te problematike pokazalo se da je u historiografiji obrađen razvoj sindikata pod utjecajem KPJ, dakle revolucionarnih sindikalnih organizacija (u tome su glavni radovi J. Čazija, dakle radovi povijesne publicistike), pa su započeta sistematska istraživanja i drugih struja

² Lj. Petrović, Prilozi proučavanju sindikalnog pokreta u Hrvatskoj 1929—1932, *Putovi revolucije*, 7—8/1966, 162—178; ista, *Revolucionarni sindikalni pokret u Zagrebu 1929—1932. godine*, *Revolucionarni radnički pokret u Zagrebu između dva svjetska rata*, Zagreb 1968, str. 242—254; vidi i bibl. B. Janjatović.

³ Vidi bibl. B. Janjatović.

⁴ Vidi bibl. I. Jelića.

⁵ Vidi bibl. M. Kolar-Dimitrijević.

u sindikalnom pokretu. To se u prvom redu odnosi na povijest Hrvatskog radničkog saveza, instrumenta politike Hrvatske (republikanske) seljačke stranke u radničkoj klasi, u razdoblju 1921—1941. godine (od 1929. do 1935. taj sindikat nije radio). Istraživanje je rezultiralo doktorskom disertacijom B. Janjatović 1973. godine. U tom radu, pripremljenom za štampu, obrađeni su program, organizacija i djelovanje Hrvatskog radničkog saveza u društveno-političkoj situaciji u Hrvatskoj i u zemlji, te posebno prilike u sindikalnom pokretu tog vremena.

Sada je u toku posao na izradi sintetičkog, opširnijeg pregleda razvoja sindikalnog pokreta u Hrvatskoj u razdoblju između dva svjetska rata. Ta monografija obrađuje programatsko opredjeljenje, organizaciju i djelovanje svake od glavnih struja u sindikalnom pokretu toga vremena i njihove međusobne odnose. Rad se temelji na literaturi i izvorima, te objavljenim i neobjavljenim istraživanjima suradnice B. Janjatović.

Rad na istraživanju problematike sindikalnog pokreta u Hrvatskoj u Institutu, objavljeni i neobjavljeni radovi, pokazuju da su obavljena osnovna ispitivanja glavnih struja u sindikalnom pokretu toga vremena u Hrvatskoj, njihova politička opredijeljenost, programska orijentacija, organizaciona rasprostranjenost, djelovanje, međusobni odnosi. U daljnjem radu na tom području valjalo bi istražiti povijest pojedinih strukovnih sindikata kako bi se dobili potpuniji odgovori na pitanja o stupnju sindikalne organiziranosti radničke klase u Hrvatskoj. Ta istraživanja povezana s dosadašnjom literaturom, onom nastalom u Institutu i onom drugih istraživača, omogućila bi izradu sinteze sindikalnog pokreta u Hrvatskoj u razdoblju između dva svjetska rata.